

ICT in het speciaal onderwijs

Inleiding

Deze eeuw kenmerkt zich met continue hervormingen in het onderwijs. Anno 2016 staan de ontwikkelingen in het teken van toekomstgericht onderwijs door middel van gepersonaliseerd leren en innovatieve toepassingen van informatie- en communicatie technologie (ICT). Projecten vanuit de Rijksoverheid en de Voortgezet Onderwijs raad (VO-raad) als Leerling 2020, Actieplan leraar 2020 en Onderwijs 2032 trachten dit te bewerkstelligen. Juist in het speciaal onderwijs kan ICT bijdragen aan een leeromgeving die recht doet aan de specifieke kenmerken en behoeften van leerlingen, bijvoorbeeld het compenseren van een beperking. Een inventarisatie bij vooraanstaande ICT-pioniers actief in het speciaal onderwijs toont aan dat er stappen ondernomen worden om ICT in het onderwijs te integreren. Meer aandacht kan geschonken worden aan het betrekken van leerlingen en medewerkers, gezien zij door de dagelijkse praktijk ervaren waar behoefte is en wat er werkt. Hiernaast kunnen scholen onderling meer gezamenlijk optrekken om een versplinterd landschap aan ICT-toepassingen tegen te gaan.

Leerlingen

Mijn persoonlijke drijfveer is om de leerling altijd centraal te stellen en te laten participeren in alles wat bijdraagt aan hun optimale ontwikkeling in het heden en in de toekomst. Uit onderzoek blijkt dat ICT kan bijdragen aan deze optimale ontwikkeling; zo vergroot het de praktische redzaamheid van leerlingen, zorgt het voor een toename van hun zelfwaardering en wordt de onderwijstijd efficiënt gebruikt. Uit gesprekken met verschillende pioniers op gebied van ICT in het speciaal onderwijs blijkt echter dat leerlingen nauwelijks worden betrokken bij de invoering van ICT-middelen en niet worden bevraagd op waar zij behoefte aan hebben of hoe zij ICT in het onderwijs beleven. Hoewel duidelijk is dat veel inzet wordt getoond om het beste te bereiken voor de leerlingen, lijkt het erop dat het veelal óver de leerlingen gaat in plaats van in gesprek te zijn met henzelf. Mogelijk omdat het betrekken van leerlingen arbeidsintensief is, omdat men denkt dat leerlingen weinig ervaring met ICT hebben of omdat het lastig is te bedenken wat je aan leerlingen kunt vragen om inzicht te krijgen in hun behoefte op het gebied van ICT in de les. Een samenwerking tussen Stichting Vraagstelling en Het Prisma, waarin de start is gemaakt met een wetenschappelijk onderzoek naar de mening van leerlingen omtrent het gebruik van ICT in en om de school, laat zien dat zij veel ervaring hebben met het gebruik van ICT en een uitgesproken mening hebben over diverse thema's, bijvoorbeeld digitaal pesten, gebruik van tablets in de les of het onderhouden van vriendschappen met behulp van ICT. Het feit dat zij onderwijs volgen op een school voor speciaal onderwijs zorgt niet voor een belemmering in het actief kunnen betrekken van hen in zaken die hen aangaan. Op basis van bovenstaande ben ik van mening dat we hier nog een slag in kunnen slaan als samenleving, namelijk door meer op de samenwerking mét de leerlingen te gaan zitten, bijvoorbeeld door een ICT-commissie op te richten bestaande uit medewerkers en leerlingen.

Medewerkers

Op scholen wordt veel geïnnoveerd, zo blijkt onder andere uit het onlangs verschenen boek 'Sociale media in het speciaal onderwijs' onder redactie van Remco Pijpers. De pioniers bevestigen dit met praktijkvoorbeelden, zoals de toepassing waarmee leerkrachten hun leerlingen leren digitale boeken over hun eigen belevenissen te maken of door middel van Skype met leerlingen uit andere landen samenwerken op tal van onderwerpen. Dit zijn mooie initiatieven die vaak als pilot uitgevoerd worden in een enkele klas of op één school. Om deze initiatieven succesvol uit te breiden is er meer tijd en ruimte nodig. Uit de gesprekken komt naar voren dat ICT-coördinatoren of medewerkers die naast hun normale functie een ICT-functie op zich nemen, het aanspreekpunt zijn voor ICT gerelateerde zaken en (schoolbrede) implementaties dienen te verzorgen. Hier zijn echter maar een beperkt aantal uren voor beschikbaar. Om dit te ondervangen wordt er op scholen of onderwijskoepels een werkgroep ICT opgericht, waarin afgevaardigden met elkaar overleggen over schoolbrede implementaties. Op deze manier krijgt elke leerling toegang tot hetzelfde aanbod, al dan niet gepersonaliseerd. Hiermee wordt

voorkomen dat een goed initiatief niet hangt aan één docent, wat de verspreiding en voortzetting kwetsbaar maakt.

Het ICT-veld

Uit mijn interviews valt op te maken dat veel uiteenlopende projecten en ontwikkelingen zijn gestart op diverse scholen in het speciaal onderwijs. Voorbeelden zijn een WhatsApp tool, waarmee lessen worden gegeven over het gebruik van WhatsApp en hoe je smartphone te gebruiken binnen school. Een ander voorbeeld is een digitale leeromgeving waarin onderwijs op maat gemaakt wordt voor de leerling. Echter, er is geen sprake van samenwerking tussen de verschillende scholen wat er voor zorgt dat er een versnipperd landschap ontstaat van goede, waardevolle initiatieven. Dit kan er toe leiden dat verschillende scholen hetzelfde wiel uit gaan vinden of dat toepassingen die logischerwijs op elkaar aan zouden kunnen sluiten, technisch niet in staat zijn om informatie met elkaar uit te wisselen. Veel inspanningen die nu gedaan worden, zullen in de nabije toekomst weinig tot niets waard blijken te zijn als we niet vroegtijdig beginnen met het actief verbinden en integreren van verschillende toepassingen.

Handreikingen

Hoe nu in te spelen op en verder te gaan met bovenstaande informatie? Er zijn verschillende scholen en initiatieven waar leerlingen en medewerkers actief meewerken aan de integratie van ICT in het speciaal onderwijs. Stichting Vraagstelling en De Onderwijsspecialisten werken bijvoorbeeld op verschillende vlakken samen om de mening en wensen van medewerkers en leerlingen op het gebied van ICT integratie te verwerken in projecten en beleid. Onder redactie van Remco Pijpers is er recentelijk het boek 'Sociale media in het speciaal onderwijs' verschenen. Hier kunnen scholen voorbeelden vinden van ontwikkelde ICT-toepassingen. Dit kan aanleiding geven om bij het ontwikkelen van nieuwe toepassingen aan te sluiten op iets bestaands om een bredere totaaloplossing te maken.

In de maalstroom van onderwijsvernieuwingen zullen gepersonaliseerd onderwijs en ICT een meer en meer prominente rol gaan spelen. Dit is een mooie ontwikkeling die leerlingen ten goede zal komen. Door leerlingen actief mee te laten doen in het aangeven aan welke toepassingen zij behoefte hebben en deze vervolgens te realiseren in combinatie met al bestaande toepassingen zal het speciaal onderwijs haar leerlingen optimaal ondersteunen.

Totstandkoming

Dit artikel is tot stand gekomen op basis van interviews met o.a. Remco Pijpers, Elle Peters, Sanne van der Hagen en drie andere pioniers van wie de namen bij de redactie bekend zijn. Aanvullend is gebruik gemaakt van 60 internationale wetenschappelijk gepubliceerde artikelen over de inzet van ICT onder leerlingen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking, leerbeperving of diagnoses als ADHD/ADD/autisme.

Auteur

Astrid Bongers (MSc) werkt als onderzoeker bij Stichting Vraagstelling: Een onafhankelijk onderzoeksbureau gericht op het delen van kennis en het organiseren van een innovatie impuls. Het tracht de integratie van ICT in het (primair en voortgezet) onderwijs te bevorderen. Hiernaast werkt zij als schoolpsycholoog bij Het Prisma, een voortgezet speciaal onderwijs school, welke onderwijs biedt aan leerlingen van 12 tot 20 jaar met een verstandelijke beperking, langdurig zieke leerlingen en leerlingen met een meervoudige beperking.

